

EĞİTİM SEN

Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası Education and Science Workers' Union

-GURAPA DO ÇKİNAPAŞI MAXANDULEPEŞI SENDİKA- [GURAPA SENİ]

ĶOÇEPEK KİANA 'MUÇOTİREN HEŞO' VAR DO NANANENA NİŞİŞİ TOLİTE DZİRUMAN

21-ANİ ĶUNDURA KİANURİ NANA NENAPEŞİ NDĞA GEXVAMERİ RĶAS!

Ķoçik, buncinaĶala na uęun Ķontăkti, 'muçotiren heşo' Ķabuli va ikoms. Buncina mus na uęun emçkinobate gokturums do ha doxmeloba muşite majura şur-gedginerepeĶala gamiĶaten. Ķarta Ķoçi Ķultura muşışı doloxe dibaden. UĶaçxeti ucışı ognu, şurişi ognu do odziramute, lamtinala muşis, muço jenerasyonişen jenerasyonişa meanktali na oĶuĶorobun Ķultura muşi komogams. ĶulturaĶala geşveri, Ķulturaşı mxenu¹ do muço Ķulturaşı storba na işinen nana nena Ķoçis, muço beroba muşışı oxori do xolo beroba muşışı kiana ya uçkin. Mezmonuri Kiana muşi na yuçkindun ha iptineri mertebes "doxmeli þicis şuri na doludvams nena, hemuşeni þa 'nana'Ķala ar elişinaman" ya zoþons maçaralek.

Bere þa, skidala muşışı çkva do çkva mertebepes Ķulturaşı çalimepe, donorkinepe do normepes moxvadun. Nena do Ķulturaşı ha elemanepes na moxvadasen Ķarta þrosesisti Ķarakteri konatzopxen. Haşote doxmeli þicepes þa mordalapaşı oras, xenapa nişi, emçkinoba nişi, ognapuri do oçkinapuri melekepe nişiti ardenan. Ar Ķeleti þa, eĶonomiĶuri, þolitikiĶuri do ideolojiĶuri Ķategorepeti, Ķulturaşı notzilepe keçkindunan. Skidalaşı ha omtxaduli elemanepeti nana nenapeĶala geşveri ren muço. Hemuşeniti þa, nanaşı nena, lamtinaluri skidala Ķala oĶoęramerı ren. Nanaşı nena, doxmeli ar þicis uyasaxaşı, he doxmeli þicis ti gundunun do muço çkva ar mintxa konikten.

Gurapak, doxmeli þici do Ķultura Ķaobate moxvadinams, emçkinoba muşis mxuci meçams. Gurapa lamtinaluri skidalaşeni

¹ Mxenu: Oluşturucusu.

elamşvelu ar p̄rosesi ren. Hemušeniti p̄a, doxmeli p̄icis k̄arak̄teri mskvaşa umçxvanams. Heya ciğizobaşe do okobalaşe ha elamşvelu p̄rosesik muşletinams. Gurapaşi becitobati p̄a, haşote gale gelams.

Gurapa, lamtinaluri mtinoba do mamendzobaşi otesisuşeni doxmeli ar neba ren. Hemušeniti asti, majurani doxmeli nebape steri işinen. Tzkartoli muşi, k̄oçişu k̄oçinoba ren xvala. K̄oçeburi Nebapeşi Universaluri Deklarasyonuşi eçidomaamşva maddek " K̄arta k̄oçi gurapaşi nebas nunçun" ya zoşons. İnternasyonaluri dokumentepes do Turkiyaşi mevzuatisti k̄aşula na nudzin gurapaşi neba, universaluro, k̄oçeburi neba işinen. Sebebi muşiti p̄a; k̄oçişu k̄arak̄terişi omçxvanus k̄arta kele memxvacu, k̄oçis subjekturo tişi dobağinobaşeni gelaşvelu do k̄oçişu oxoşkvinobas p̄remaşa elaşvelu ren. Ha metzkomilute, terepes do hukumetepes, kalituro do demok̄ratikuro ar gurapaşi okolamtinu do haya iris ugamakatu meçamuşi mesuliyeti gyodzinan.

Gurapaşi neba, okolamtineri ar p̄rensibi otzopxuşeni, nena, religa, risa, etnikuri peso, jestoba, geograpuri rayoni do politikiuri msiponapas na nocanan mteli tefrikatepeşi eçkvadala şuri do guriten diçin. Hemuşeni nana nenate gurapaşi nebati p̄a, doxmeli ar neba işinen. Berepes do didilepes nana nena do lamtinalaşi hegemonuri nena çkva do çkva uğutaşu, gurapaşi neba va apelenan. Opeluşeni nenape nişite gurapa dvaçinan do goskuruşi uonunan. Berek, doloxe muşi na irdu k̄ultura, nena muşite digurams. Mezmonuri Kiana muşi nana nena muşite ordams do ombralams. Bere mektebis gyoçkaşkule nena muşi moivaramanna do va uşinamanna, hemindos, identoba muşiti p̄a va uşinaman. Lamtinalaşi k̄ulturaşi ordalaşeni, nena k̄aşeti ar elemani ren. Nana nenate gurapa, jenerasyonuşen jenerasyonuşa k̄ulturaşi meaguruşeni illa diçin.

Hemušeniti p̄a, Okoxtimeri Opapeşi Gurapa, Çkinapa do K̄ulturaşi Organizasyonik (UNESCO) 1999-ani tzanas ar k̄arari komeçu do k̄unduraşi, eçidomaarta (21.) ndğa "İnternasyonaluri Nana Nenaşi Dğa" doşinu. "21-ani K̄undura Kianuri Nana Nenaşeşi Dğa" tzoxle jurmavitoşani (2000.) tzanas, mteli kianas eya-nenaloni skidala do k̄ulturaşi eynobas mxuci meçamuşeni gexvamus geiçkinu.

Nasyonalisturi ideolojebes, tereş doloxeni nenaluri eynobapeşi moselu, ekseriti va oşinu, monolitikuri ar lamtinalaşi motzopxu guris uğunan. Tokla do Hegemonuri identobate muço homojeni ar binaşi gedgu unonan. Ha asimilasyonuri proğramiş doloxe gurapak, muço kolakidi, didi dulyape eindvams. Ar-nenaloni skidala do gurapaşi hegemonyas etzaileri lamtinalapes, ndğaluri skidala do gurapa, tereşi ofisyaluri nenas komumkvinaman. Majura katapes nenape nişi notkoçinapaman, berepes, ekseriyetişi ofisyaluri nena dogurapus nozmonan. Berepek, nana nenape nişişe gale, majurani ar nena diguranşi, maartani nena nişiti dolosimadalaşe kodurkinaman. Ar-nenaloni ideolojebes guri na meşudzinan ha modelepes "ar-nenalapa" do ha gurapaşi praktikasti "donorkine" coxons.

Filolojuri, psikolojuri, antropolojuri do gurapaşi çkinapapeşi jin xeneri goşagorapapek memogureski, egere, gurapas modeli "donorkine ar-nenalapa" uğunna, berepes paşa dulyape koyaçkinenan. Nenaluri, gurapuri do lamtinaluri umamendzobapes komandzinen. Ha goşagorapapes eleboxosaratşi, ar-nenalapaşi ideolojis na nocanan gurapapes asimilasyoniş guri meşudzinan. Koçis oxotzonale kele, psikoloji kele, gurapa kele paşa ondepe koyuçkinams, ar keleti politikuri do ekonomikuri zararepe elooms.

Kianas eyna-nenaloni na va ren, hegemonuri nena doxmeli na işinen gurapak, pedagojuri do psikolojuri donorkinepe yoçkinams do mtini gurapas muço gza golukvatams. Haya haşo megnaperi ren. Nenape do Nenaluri eynobape gondunanşi, berepes kabiliyetepes darkinenan, muço gza golağobenan do pandati muntxaniren aşlenan. Hantepe pa, ar-nenaloni modelepeşi paşi neticepe ren.

Turkias handğaneri ndğaşakis nana nenate gurapaşi niza va ixeneşu do ofisyaluri nena meşa majurani nenape moivarinetu. Hegemonuri nena meşa majurani nenape, dido oras "na va ren nena" varnatina "uçkinapu nena" ya do elişinu. Kurduri, Araburi, Çerkezuri, Lazuri nenapes paşa nomşares do ha nenape asimilasyonuri politikapes mumkvines. Handğaneri ndğas milyoni do milyoni manebepes nana nenate gurapa uşlaman. Çkinapuri goşagorapapek

memogureski, beres gurapa donorkine uğunna, he beres pa gurapaşi seviyeti dorkineri uğun.

Menomkase katapeşi berepe mektebis gyoçkamtaşi muço utsxu ar kianas kodololaman. Hemuşeniti pa, mamgurapalepe nişikala kontakti gedgumtaşi, problemepe koyaçkinenan. Berepes ha utsxu kiana dido mtsika oxatzonenan do dololeskala nenape nişişi tzkartolepeti gundununan. Nena muşinati na var uçkinan ar gurapaşi sistemaş doloxe koxoskidunan. Nenaşi ozmonuli xenapapeşi ordalaşeni do xolo ndgeri Turkulişi oxotzonuşeni a-sum tzana dvaçinan. Nana nena nişite na va iguraman berepe do nana nena nişi Turkuli na uğunan berepe elebişinatşi, Turkuli na va uğunanpes ekseri dezavantaji uğunan. Ha jurişi akademikuri otişobapeşi ordalas mendeboxosaratşi, artik majuras tzanapete paşişa ekalams. Okitxu onçaru do xolo akademikuri xenapape yano moganşi, manebepe geskidunan varna mektebi nişi meţkoçinuşi davenan. Ha neticepekti gurapaşi nebas muço kogoludgitunan.

Nana nena, egere, gurapaşi nena renna, he mektebepes na iguraman berepes otişobaşi seviyepeti mağali avenan. Pa hantepe, goşagorapapete megnaperi ren. Afrika, Asya, Avrupa, Oineturi do Omjoreturi Amerika steri kianaşi opşa svalepes eya-nenaloni gurapaşi kai misalepe idziren. Hemuşeni karta beres, emçkinoba muşis na mandzinasen, toli do uci na geidvinasen, nana nena muşi oxoşkvate na ardasen ar kianas mordu dvaçin. Nana nenas na nocans, eya-nenaloni gurapa, nenape do kulturapeşi oşkendas xinci medzin muço. Eynobapes guskurams do okaşetanams. Demokratikuri do mamendzuri ar sistemaşi guri meşudzin. Lamtinaluri mtinobaşi genodgime, koçeburi xirsi mekdineri ar sistemaşi elaçkapu, ha sistemaşeni gekideri ar gza ren. Doxmeli picis muşeburi determinasyonu do muşeburi itimadişi ordalaşeni, skidalaşi çkva do çkva kulturaburi ğirsobape, ekseriyetikala na goirtasen ar lamtinala diçin. Lamtinaluri skidalasti, gokaçineri do oxoşkvineri praktikapes elaçkuşeni tesisepes dvaçin. Eni tzoxleti, nana nenas na nocanan eya-nenaloni gurapaşi modelepe diçin. Eya-kulturaloni, demokratikuri ar lamtinalaşi otzopuşeni, gurapa "emniyeti"s var nocantas. Gurapas, çkinapaş gale va nixolinas. Çkva do çkva nana

nenapeşeni okomponeri limitasyonepe eizdinas, karta doxmeli picik nana nena muşi diguras, nana nena muşite gurapaşeni na dişin ixenas.

Eğitim Senot, iri kianaşi do Turkiaşi katapes 21-ani Kundura Kianuri Nana Nenapeşi ndğa gebuxvamamt. Eyna nana nena do kulturapeşi moşletineri skidala do xolo moşletineri ordalaşeni, kanonuri varna defakto rtaş, mteli ğoberepe emedeni eitzkinas, haya şuri gurite bikvant.

Karin Karakaşlı, "Nana çkimişi Nena"